

DOI: [10.26565/2311-2379-2022-102-06](https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06)
УДК 355/359-63:338.054.23

М. В. НЕГРЕЙ

кандидат економічних наук, доцент
професор департаменту аграрної економіки і політики
Швейцарський федеральний технологічний інститут
Зоненгштрассе 33, Цюрих, 8092, Швейцарія
доцент кафедри економічної кібернетики
Національний університет біоресурсів і природокористування України
вул. Героїв Оборони, 16а, м. Київ, 03041, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9243-1534>, e-mail: marina.nehrey@gmail.com

О. В. ТРОФІМЦЕВА

Ph.D. у галузі аграрної політики, посол з особливих доручень при Міністерстві закордонних справ України
Михайлівська площа, 1, м. Київ, 01018, Україна
e-mail: vsebudeagro@gmail.com

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Загарбницька війна Росії проти України значно збільшила ризики продовольчої безпеки, спричинила збої в сільськогосподарському виробництві, ланцюгах поставок і торгівлі, які призвели до безпрецедентного рівня світових цін на продукти харчування та добрива. Ситуація на світових аграрних ринках, що склалася на середину 2022 року, показала важливість українського аграрного сектору для глобального ринку сільськогосподарської продукції в цілому, та для економіки Європейського Союзу, зокрема. У статті досліджується місце аграрного сектору України на світовому аграрному ринку. Проведено аналіз структури експорту та імпорту сільськогосподарської продукції. Досліджено динаміку аграрного експорту України та визначено основні причини її негативної зміни. Встановлено, що основними проблемами у період війни для українського аграрного сектору є: окупація українських територій, розрив логістичних ланцюгів всередині країни, так і назовні, зменшення обсягу внутрішнього ринку та зниження купівельної спроможності українського населення, недостатність ресурсів для сільськогосподарського виробництва, проблеми з робочою силою та крадіжки української сільськогосподарської техніки і продукції. Вітчизняний аграрний сектор потребує підтримки як з боку держави, так і з боку іноземних фондів, організацій та держав. Український уряд створив ряд програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників у період військових дій. У податковій сфері підтримка відбулася за рахунок зменшення ПДВ, сплати податків для ФОПів 1 і 2 групи за бажанням, сплати державою ЄСВ за мобілізованих працівників, скасування акцизу на нафтопродукти та ін. Підтримка державою аграрного сектору у фінансовій сфері здійснюється за рахунок надання доступу до дешевих кредитів та відкриття нових грантових програм. На державному рівні відбулися також процеси дерегуляції: відміна перевірок бізнесу, впровадження декларативної системи роботи бізнесу, спрощення митних процедур. Досліджено перспективи аграрного сектору у післявоєнній економіці. Зокрема, встановлено, що ключовим фактором розвитку аграрного сектору є людський капітал. Важливим для відновлення аграрного сектору є розвиток аграрної освіти і науки, створення стійких логістичних ланцюгів, розвиток малого та середнього бізнесу у регіонах, інтеграція з конкурентоспроможною продукцією у світові ринки, адаптація до клімату, стійке та екологічне сільське господарство, технологічний розвиток та цифровізація аграрного сектору.

Ключові слова: **аграрний сектор, війна, втрати, виробництво, експорт.**

JEL Classification: G11, G34, O16, R42.

Постановка проблеми. Вторгнення російських військ на територію України відбулося 24 лютого 2022. На кінець червня 2022 року відбулася локалізація наземних бойових дій на Сході та Півдні України. Проте продовжуються обстріли прикордонних регіонів та ракетні удари по всій Україні.

Російсько-українська війна стала точкою бифуркації не лише для України, а для всього світу. Стало зрозумілим, що домовленості не працюють, договори порушуються і світова політика, яка спрямована на забезпечення миру і безконфліктного співіснування країн, працює неефективно. Виникла серйозна загроза продовольчій безпеці не лише України, а й низки бідних країн та країн, що розвиваються. Ціни на зерно та олійні рослини досягли рекордно

високих показників. У більшості країн інфляція цін на продукти харчування перевищувала загальну інфляцію. Росія починає використовувати цю ситуацію і відкрито погрожувати голодом країнам третього світу.

Для України настав час серйозних випробувань, коли основною метою українського бізнесу, уряду та суспільства загалом є вижити та перемогти. Аграрний сектор відіграє значну роль в досягненні цієї мети: забезпечення функціонування бізнесу, підтримка економіки країни, забезпечення базових потреб населення (їжа та інша сільськогосподарська продукція), надання робочих місць – все це може робити аграрний сектор в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень. Вторгнення російських військ в Україну відбулося чотири місяці тому на момент написання статті. У перші дні війни Україні, та й усьому світові важко було зрозуміти та усвідомити, що насправді відбувається. Коли перший шок пройшов, стало зрозумілим, що Україна і світ опинилися у новій реальності, в якій всі попередні напрацювання, схеми, моделі і закони не працюють. Економіка військового часу – це зовсім інша економіка, ніж у мирний період. Згодом почалися дискусії, консультування з провідними експертами та прийняття рішень в нових умовах. За цей час з'явилася незначна кількість публікацій щодо оцінки діяльності аграрного сектору в умовах війни.

Ґрунтовні дослідження сільського господарства в умовах війни проводять вчені Київської школи економіки (KSE Агроцентр, 2022), експерти Українського Клубу Аграрного Бізнесу (Нестеров, 2022), Міністерства закордонних справ України (Трофімцева, 2022). Питання впливу українського аграрного сектору на світові аграрні ринки та продовольчу безпеку почали досліджувати і зарубіжні вчені (Banse, 2022), (Câmpeanu, 2022), (Celi та ін., 2022), (Fiott, 2022), (Glauben та ін., 2022), (Ghosh & Bhowmick, 2022), (Oxford Analytica, 2022), (Peterson, 2022).

Незважаючи на проведені дослідження, питання оцінки впливу війни на аграрний сектор України та світу залишається все ще недостатньо дослідженим, що й зумовило вибір напрямку дослідження даної статті.

Мета та завдання. Метою статті є аналіз та оцінка впливу військових дій в Україні на аграрний сектор та пошук ефективних рішень щодо розвитку сільського господарства.

Основні результати дослідження.

Міжнародне співробітництво українського аграрного сектору. Українська економіка має тісні зв'язки з економіками інших країн, зокрема, з країнами Європейського союзу. Обсяги міжнародної торгівлі щороку збільшуються (рис.1).

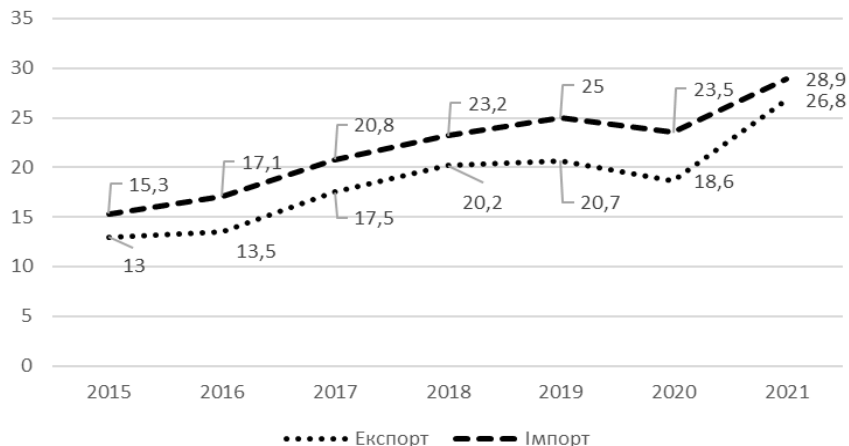

Рис.1. Динаміка торгівлі між Україною та ЄС
Fig.1. Dynamics of trade between Ukraine and EU

Джерело: (Мінагрополітики, 2022)

Україна – велика аграрна країна, яка експортує значну кількість сільськогосподарської продукції. Український аграрний сектор є невід'ємною частиною глобальної економіки. Експорт

української сільськогосподарської продукції у 2021 році становив 27 млрд дол. США. Структура експорту основних сільськогосподарських культур наведена у табл.1.

Таблиця 1 – Структура експорту основних сільськогосподарських культур
Table 1 – Export structure of the basic agricultural crops

Культура	ТОП-3 експортери			Інші країни	Всього
	Країна 1	Країна 2	Країна 3		
Соняшникова олія	Індія	ЄС	Китай		
	1,9	1,9	0,9	1,7	6,4
Кукурудза	Китай	ЄС	Єгипет		
	1,9	1,8	0,5	1,7	5,9
Пшениця	Єгипет	Індонезія	Туреччина		
	0,9	0,7	0,4	3,2	5,2
Ріпак	ЄС	Пакистан	Великобританія		
	1,1	0,2	0,2	0,2	1,7
Ячмінь	Китай	Туреччина	Саудівська Аравія		
	0,7	0,2	0,1	0,3	1,3
Макуха	Китай	ЄС	Білорусія		
	0,6	0,3	0,1	0,2	1,2

Джерело: (FAO, 2022)

Найбільш затребуваною продукцією аграрного сектору на зовнішніх ринках є зернові, зернобобові та олійні культури. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України загалом експорт з України зернових, зернобобових та борошна за 2021/2022 збільшився більше, ніж на 10% порівняно з попереднім роком (табл.2). Позитивна динаміка зберігається і в червні місяці. За 10 днів червня експортовано значну кількість сільськогосподарської продукції. Проте експорт готової продукції значно скоротився, і у 2021/2022 році становить лише близько 60% попереднього періоду.

Таблиця 2 – Експорт з України зернових, зернобобових (з продуктами їх переробки) та борошна 2021/2022 МР, тис. т станом на 10.06.2022

Table 2 – Export from Ukraine grain, leguminous (with products of their processing) and flour in 2021/2022 marketing year, thousand tons (10.06.2022)

	Всього за маркетинговий рік			Червень		
	2021/2022	2020/2021	Відносна зміна до попереднього періоду	2022	2021	Відносна зміна до попереднього періоду
Зернові та зернобобові, всього	47471.0	42935.0	110.56	372	743	50.07
пшениця	18626.0	16113.0	115.60	28	136	20.59
ячмінь	5726.0	4146.0	138.11	10	0	
жито	161.5	8.3	1945.78	0	4	0.00
кукурудза	22649.0	21970.0	103.09	332	597	55.61
Борошно пшеничне, тис. тонн	68.1	115.1	59.17	0.6	3.4	17.65
Борошно інше, тис. тонн	1.4	1.1	127.27	0	0	0.00
Борошно разом, тис. тонн	69.5	116.2	59.81	0.6	3.4	17.65
Експорт разом (зерно + борошно)	47563.0	43089.0	110.38	373	748	49.87

Джерело: (Мінагрополітики, 2022)

За даними Укрстату у січні-квітні 2022 р. експорт товарів становив 16712,4 млн дол. США, або 87,7% порівняно із січнем-квітнем 2021р., імпорт – 16742,0 млн дол. США, або 82,5%. Негативне сальдо склало 29,6 млн дол. США (у січні – квітні 2021р. також негативне – 1236,7 млн дол. США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 1,00 (у січні-квітні 2021 р. – 0,94). Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 215 країн світу.

Причиною різкого зниження торгівельної активності стало не лише сам факт вторгнення російських військ, але й ситуація, яка склалася внаслідок вторгнення: руйнування виробничих потужностей, порушення логістичних процесів, відсутність ресурсів для виробництва та структурні зрушення на ринку робочої сили (внутрішня і зовнішня міграція населення).

Український аграрний сектор в умовах війни. Аграрний сектор України зазнав значної шкоди. За розрахунками Київської школи економіки за три місяці війни прямі збитки аграрного сектору України становили 4,3 млрд дол. США, в той час як непрямі втрати аграрного сектору оцінено у 23,3 млрд дол. США (KSE Агроцентр, 2022). Основними проблемами аграрного сектору, що спричинені військовими діями в Україні є наступні:

1. Окупація українських територій: руйнування виробничих потужностей, інфраструктури, проблеми організації посівної компанії, відсутність кормів для тварин, зупинка роботи сільськогосподарських підприємств, велика кількість замінованих територій (близько 100 тис. га – Чернігівська, Луганська, Донецька, Харківська, Херсонська, Запорізька, Київська області).

2. Проблеми з логістикою: блокування шляхів експорту сільськогосподарської продукції (зокрема, портів), руйнування транспортної інфраструктури, розрив/розсинхронізація логістичних ланцюгів всередині країни, так і назовні.

3. Зменшення обсягу внутрішнього ринку та зниження купівельної спроможності більшості українців. Дефіцит споживання українцями м'ясних і молочних продуктів, який спостерігався ще до війни, у военний час суттєво зріс.

4. Недостатність ресурсів для сільськогосподарського виробництва: дефіцит палива, брак кормів, дефіцит окремих видів добрив, нестача засобів захисту рослин, проблеми з матеріально-технічним забезпеченням, а також зростання цін на засоби виробництва аграрного сектору.

5. Проблеми з робочою силою: внутрішня та зовнішня міграція, мобілізація до ЗСУ, зростання рівня безробіття, психологічні проблеми кадрів: робота в постійному стресі та тривозі.

6. Крадіжки української сільськогосподарської техніки та продукції: зерна (більше 600 000 тонн), олії, овочів, фруктів та ін.

Внаслідок вищезазначених проблем функціонування аграрного сектору відбувається зростання цін на сільськогосподарську продукцію. Зазначені проблеми мають місце в аграрному секторі на даний момент. Вони потребують негайного вирішення. Проте, в майбутньому також можуть виникати нові проблеми. За даними Мінагрополітики, у наступному році урожай в може скоротитися до 40% через повномасштабне вторгнення Росії. На сьогодні Україна вже втратила 25% орних земель.

За прогнозами УКАБ, в 2022 році може бути зібраний наступний врожай зернових культур (табл.3).

Таблиця 3 – Структура експорту основних сільськогосподарських культур
Table 3 – Export forecast for the basic agricultural crops

Культура	Урожай 2021 р., млн т	Прогноз 2022 р., млн т	Відносна зміна до попереднього періоду
Пшениця	18	32,2	55,90
Кукурудза	25,7	42,1	61,05
Ячмінь	5,2	9,4	55,32
Інші зернові культури	1,4	2,3	60,87
Всього зернових	50,4	86	58,60
Соняшник	10,6	16,4	64,63
Соя	3,0	3,5	85,71
Ріпак	2,7	2,9	93,10

Джерело: УКАБ, 2022

Даний прогноз показує, що всі культури мають тенденцію до зниження урожаю і Україна у 2022 році недоотримає в середньому 30%. Заступник Міністра аграрної політики та продовольства України Тарас Висоцький вважає, що урожай в Україні в 2022 році може скоротитися до 40%.

Також восени через бойові дії в Україні може не вистачити сховищ для зберігання врожаю на 10-15 млн тон. Росія знищила значну кількість сільськогосподарських об'єктів, як, наприклад, 4 червня 2022 року російські війська знищили в Миколаєві другий за величиною зерновий термінал в Україні. Відповідно, аграрному сектору необхідні мобільні сховища та транспортні можливості для експорту аграрної продукції.

У випадку затягування війни та довготривалих військових дій на території України, вітчизняний аграрний сектор ще більше страждатиме та відчуватиме негативні наслідки. Вже зараз аграрний сектор потребує підтримки як з боку держави, так і з боку іноземних фондів, організацій та держав.

Державна підтримка сільського господарства України. Розуміючи важливість підтримки аграрного сектору, український уряд створив ряд програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників:

Податкова сфера:

- Бізнес з оборотом до 10 млрд грн тепер платить тільки 2% від свого обороту (ПДВ, податок на прибуток скасовуються).
- ФОПи 1 та 2 групи сплачують податки за бажанням. Сплата державою ЄСВ за мобілізованих працівників (ФОПи 2-3 групи і підприємства).
- Скасовується акциз на нафтопродукти, а ПДВ на них знижено з 20% до 7%.
- Податок на землю і екологічний податок скасовуються на територіях, де йдуть бойові дії.

Фінансова сфера:

▪ Будь-який бізнес може взяти кредит під 0%. За даними Мінагрополітики від початку воєнних дій було видано кредитів для сільськогосподарських товаровиробників на суму 19,32 млрд грн.

- Максимальна сума кредиту збільшена до 60 млн. грн.
- Держава сплатить всі відсотки перед банком.
- Прибираються обмеження у видачі позики, які стосувалися бізнес-плану, робочих місць чи будь-які інші.
- Після завершення воєнного стану ставка по кредитах буде не більше 5 %.
- Нові грантові програми: для підтримки розвитку переробних підприємств (в тому числі агропереробка), програма, спрямована на створення садів і теплиць (загальний бюджет – 7 млрд грн), для підтримки внутрішньо переміщених господарств та ін.

Дерегуляція:

- Відмінені всі перевірки бізнесу, крім тих, що стосуються перевірки цін на соціально важливі товари.
- Запроваджена декларативна система роботи бізнесу: подавши документи через портал Дія, можна одразу працювати.
- Спрощена робота митниці: декларативний принцип роботи. Без проведення митного огляду. Без митних платежів (акциз, ПДВ, ввізне мито). Такі правила стосуються і завезення всього транспорту.

Шляхи розвитку аграрного сектору в умовах війни. Військові дії на території України створили нові умови для функціонування економіки країни загалом, і аграрного сектору зокрема. Виклики, які постали перед аграрним сектором, вимагають нових підходів, швидкої адаптації до нових умов, трансформації діяльності та фокусування на основному завданні – виживанні. На додаток до цього, для аграрного сектору відкриваються і нові можливості, на які аграрному сектору варто звернути увагу. Зокрема, на ринку сільськогосподарської продукції з'являються нові потреби:

- потреба в забезпеченні продуктами харчування Збройних Сил України, особливо галети та закуски;
- зміна структури споживання в період воєнного часу;
- регіональні зміни: зокрема, збільшення попиту в західному регіоні внаслідок внутрішньої міграції населення; припинення постачання овочів і фруктів з окупованих територій;

▪ проблема з імпортом, що виникла внаслідок порушення логістичних ланцюгів, створила потребу в імпортозамінниках.

Все це відкриває нові можливості для аграрних виробників. Аграрним виробникам необхідно не лише формувати стратегію виживання, а й дивитися в бік використання можливостей, які відкриваються в даний момент.

Перспективи аграрного сектору у післявоєнній економіці. Російсько-українська війна триватиме певний період. Проте вже зараз потрібно розуміти, що чекає аграрний сектор після війни. Як правило, післявоєнний період – це період відновлення та зростання. У цей період аграрний сектор матиме свої зони зростання:

- ключовим фактором розвитку аграрного сектору є людський капітал: головне завдання – повернути, створити комфортні умови для роботи персоналу в аграрному секторі;
- розвиток аграрної освіти і науки: підтримка сільськогосподарських професій, підвищення кваліфікації персоналу, у тому числі цифрових навичок; підтримка досліджень в аграрному секторі; розвиток інновацій в аграрному секторі;
- створення стійких ланцюгів у регіонах: розвиток малого та середнього підприємництва;
- інтеграція з конкурентоспроможною продукцією у світові ринки, особливо в ЄС;
- адаптація до клімату; стійке та екологічне сільське господарство;
- технологічний розвиток та цифровізація аграрного сектору.

Висновки. Вторгнення Росії в Україну викрило і загострило напруженість на світових ринках сільськогосподарської продукції, яка виникла під час COVID-19. Стала зрозумілою критична необхідність формування стійких продовольчих ринків. За даними Світового банку за квітень 2022 року, війна в Україні змінила глобальні моделі торгівлі, виробництва та споживання товарів таким чином, що дозволить утримувати ціни на історично високих рівнях до кінця 2024 року, посилюючи продовольчу безпеку та інфляцію.

У відповідь на нові загрози країнами G7 28 червня 2022 року був створений Глобальний альянс з продовольчої безпеки, який взяв на себе додаткові зобов'язання на 4,5 мільярда доларів США для захисту найбільш уразливих верств населення від голоду та недоїдання, що становить загальну суму понад 14 мільярдів доларів США в якості спільного зобов'язання щодо глобальної продовольчої безпеки цього року. Також новоутвореним Альянсом задекларовано підтримку України у відновленні аграрного експорту, намагання відкрити безпечний морський коридор через Чорне море та створення альтернативних маршрутів для українського експорту. Європейський союз та Велика Британія суттєво підтримали українських агропромисловців, відмінивши імпортні обмеження, включаючи тарифні квоти.

Український аграрний сектор потребує підтримки як з боку держави, так і з боку міжнародних організацій та світових лідерів. Попереду ще шлях до перемоги та процес відновлення аграрного сектору та всієї країни. Проте, варто пам'ятати, що ці виклики створюють не лише труднощі, а й відкривають нові можливості для українського аграрного сектору. І саме на це аграріям варто звернути особливу увагу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. KSE Агроцентр. Загальні збитки від війни в сільському господарстві України сягнули 4,3 млрд дол. США. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalni-zbitki-vid-viyni-v-siiskomu-gospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrd-dol-ssha-kse-agrotsentr/>.
2. Нестеров О. Війна, агро, ПДВ: що нового в сфері оподаткування. 2022. URL: <https://www.ucab.ua/ua/pres-sluzhba/blog/oleg-nesterov/viyna-agro-pdv-scho-novogo-v-sferi-op-odatkovannya>.
3. Трофімцева О. Війна показала важливість агросектору. Як узяти нові висоти? *Інтерфакс Україна*. 2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/839762.html>.
4. Banse M. Der Ukraine-Krieg und seine Folgen: Auswirkungen auf die agrarpolitische Debatte Informations. 2022.
5. Câmpeanu V. The Effects Of The War In Ukraine–The Global Food Crisis Becomes More Real. *Euroinfo*. 2022. Vol. 6(1), P. 3-15.

6. Celi G., Guarascio D., Reljic J., Simonazzi A., & Zezza F. The Asymmetric Impact of War: Resilience, Vulnerability and Implications for EU Policy. *Intereconomics*. 2022. Vol. 57(3). P. 141-147.
7. Fiott D. The Fog of War: Russia's War on Ukraine, European Defence Spending and Military Capabilities. *Intereconomics*. 2022. Vol. 57(3). P. 152-156.
8. Glauben T., Svanidze M., Götz L. J., Prehn S., Jaghdani T. J., Djuric I., & Kuhn L. The war in Ukraine exposes supply tensions on global agricultural markets: *Openness to global trade is needed to cope with the crisis* (No. 44e). IAMO Policy Brief. 2022.
9. Ghosh N., Bhowmick S. Why India's food value-chain needs better risk management instruments amid Ukraine war. 2022.
10. Oxford Analytica. Russian war aims and grain plans to fuel global crisis. *Emerald Expert Briefings*, (oxan-db). 2022.
11. Peterson E. The Coming Global Food Crisis. *Cornhusker Economics*. 2022.
12. Міністерство аграрної політики та продовольства України: веб-сайт. 2022. URL: <https://minagro.gov.ua>.
13. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO): веб-сайт. 2022. URL: <https://www.fao.org/home/en>.
14. KSE Агроцентр. Непрямі втрати у сільському господарстві оцінюються у 23,3 млрд дол. США. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/nepryami-vtrati-u-silskomu-gospodarstvi-otsinyuyutsya-u-23-3-mlrd-dol-ssha/>.
15. Український Клуб Аграрного Бізнесу (УКАБ). 2022. URL: <https://www.ucab.ua/>.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2022

Стаття рекомендована до друку 18.04.2022

REFERENCES

1. KSE Агроцентр. (2022). The total losses from the war in Ukraine's agriculture reached \$ 4.3 billion USA. Retrieved from <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalni-zbitki-vid-viyini-v-silskomu-gospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrd-dol-ssha-kse-agrotsentr/>. (in Ukrainian)
2. Nesterov, O. (2022). War, agriculture, VAT: what's new in the field of taxation. Retrieved from https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/blog/oleg_nesterov/viyana_agro_pdv_scho_novogo_v_sferi_opodatk_uvannya. (in Ukrainian)
3. Trofimtseva, O. (2022). The war showed the importance of the agricultural sector. How to take new heights? Interfax Ukraine. <https://interfax.com.ua/news/blog/839762.html>. (in Ukrainian)
4. Banse, M. (2022). Der Ukraine-Krieg und seine Folgen: Auswirkungen auf die agrarpolitische Debatte Informations.
5. Câmpeanu, V. (2022). The Effects Of The War In Ukraine–The Global Food Crisis Becomes More Real. *Euroinfo*, 6(1), 3-15.
6. Celi, G., Guarascio, D., Reljic, J., Simonazzi, A., & Zezza, F. (2022). The Asymmetric Impact of War: Resilience, Vulnerability and Implications for EU Policy. *Intereconomics*, 57(3), 141-147.
7. Fiott, D. (2022). The Fog of War: Russia's War on Ukraine, European Defence Spending and Military Capabilities. *Intereconomics*, 57(3), 152-156.
8. Glauben, T., Svanidze, M., Götz, L.J., Prehn, S., Jaghdani, T.J., Djuric, I., & Kuhn, L. (2022). The war in Ukraine exposes supply tensions on global agricultural markets: *Openness to global trade is needed to cope with the crisis* (No. 44e). IAMO Policy Brief.
9. Ghosh, N., & Bhowmick, S. (2022). Why India's food value-chain needs better risk management instruments amid Ukraine war.
10. Oxford Analytica. (2022). Russian war aims and grain plans to fuel global crisis. *Emerald Expert Briefings*, (oxan-db).

11. Peterson, E. (2022). The Coming Global Food Crisis. *Cornhusker Economics*.
12. Ministry of Agrarian Policy and Food (Ukraine). 2022. Retrieved from <https://mnagro.gov.ua>.
13. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2022). Retrieved from <https://www.fao.org/home/en>.
14. KSE Ароцентр. (2022). Indirect losses in agriculture are estimated at \$ 23.3 billion USA. Retrieved from <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/nepryami-vtrati-u-silskomu-gospodarstvi-otsinyuyutsya-u-23-3-mlrd-dol-ssha/>. (in Ukrainian)
15. The Ukrainian Club of Agrarian Business. (2022). Retrieved from <https://www.ucab.ua/>.

The article was received by the editors 02.04.2022

The article is recommended for printing 18.04.2022

M. NEHREY, Ph.D. (Economics), Associate Professor, Professorship for Agricultural Economics and Policy, Swiss Federal Institute of Technology, 33 Zonnengstrasse, Zurich, 8092, Switzerland
Associate Professor of the Economic Cybernetics Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, 16a Heroyiv Oborony St., Kyiv, 03041, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9243-1534>, e-mail: marina.nehrey@gmail.com
O. TROFIMTSEVA, Ph.D. (Agrarian policy), Ambassador at Large with the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 1 Mihailivska Sq., Kyiv, 01018, Ukraine
e-mail: vsebudeagro@gmail.com

ANALYSIS OF THE AGRICULTURE SECTOR OF UKRAINE DURING THE WAR

Russia's war against Ukraine has significantly increased food security risks and caused disruptions in agricultural production, supply chains, and trade, leading to unprecedented levels of global food and fertilizer prices. The current situation in the world agricultural markets by the middle of 2022 has shown the importance of the Ukrainian agricultural sector for the global market of agricultural products in general and the economy of the European Union, in particular. The article examines the place of the Ukrainian agriculture sector in the world agricultural market. The structure of export and import of agricultural products was analyzed. The dynamics of agrarian exports of Ukraine have been studied and the main reasons for its negative change have been determined. It has been established that the main problems during the war for the Ukrainian agrarian sector were: the occupation of Ukrainian territories, breaking of logistic chains inside and outside the country, reduction of the volume of the domestic market, and decreasing purchasing power of the Ukrainian population, insufficient resources for agricultural production, problems with labor force and theft of Ukrainian agricultural machinery and products. The domestic agricultural sector needs support from both the state and foreign funds, organizations, and countries. The Ukrainian government created several programs to support agricultural producers during military operations. In the tax, the support took place at the expense of VAT reduction, payment of taxes for FLP of 1 and 2 groups at will, payment of ERU by the state for the mobilized workers, cancellation of excise tax on oil products, etc. State support of the agrarian sector in the financial sphere is realized by providing access to cheap credits and the opening of new grant programs. Deregulation processes also took place at the state level: cancellation of business inspections, the introduction of the declarative system of business operation, and simplification of customs procedures. The prospects of the agricultural sector in the post-war economy have been studied. In particular, it was found that the key factor of agrarian sector development is people. Important for the recovery of the agricultural sector is the development of agricultural education and science, creation of sustainable chains in the regions, integration with competitive products into world markets, adaptation to the climate, sustainable and ecological agriculture, technological development, and digitalization of the agricultural sector.

Key words: **agricultural sector, war, losses, production, exports.**

JEL Classification: *G11, G34, O16, R42.*

Як цитувати: Негрей М.В., & Трофімцева О.В. (2022). Аналіз функціонування аграрного сектору України в умовах війни. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна»*, (102), 49-56. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06>.

In cites: Nehrey M., & Trofimtseva O. (2022). Analysis of the agriculture sector of Ukraine during the war. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University Economic Series*, (102), 49-56. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06>. (in Ukrainian)
